

Nepравilnosti v oblikovanju in uporabi amortizacijskih skladov

Del amortizacijskega sklada, ki je eden od glavnih namenskih skladov gospodarskih organizacij, služi za zamenjavo obrabljenih osnovnih sredstev, drugi del pa za njihovo investicijsko vzdrževanje, s čimer je treba omogočiti njihovo normalno dobo trajanja.

Glede na ta namen sklada je predvsem nujno, da v osnovna sredstva uvrstimo vse tisto, kar v smislu predpisov vanje spada. Vrednost sredstev moramo pravilno določiti, napraviti realen obračun amortizacije, evidentirati spremembe in redno vršiti vplačila. Zelo važno je, da očitamo celotnost vrednosti osnovnih sredstev tako, da je vsota amortiziranega in neamortiziranega dela vedno enaka osnovi, na podlagi katere je obracunana amortizacija. Prav tako velikega pomena je tudi pravilna in strogo namenska uporaba teh sredstev, in sicer na način, ki ga določajo predpisi o njihovi uporabi. Samo tako, in s tem, da bodo ekonomično gospodarile z osnovnimi sredstvi, bodo gospodarske organizacije lahko zagotovile realno dobo trajanja in zameno obrabljenih strojev, s čimer bodo zagotovile tudi normalno poslovanje podjetja.

Iz nepravilnosti pri formiranju in uporabi amortizacijskih skladov izhaja vrsta negativnih posledic. Če podjetja ne plačujejo redno amortizacije, ne morejo zamenjati obrabljenih strojev, s tem pa rušijo sklad osnovnih sredstev. Z nenamensko uporabo amortizacijskega sklada se ustvarja celo nered na tržišču, ker se sredstva ne realizirajo tako, kakor je bilo namenjeno. To pa povzroča motnje v odnosih med potrošnja posameznih kategorij blaga.

Izmikanje vplačilom v amortizacijski sklad

Med mnogimi pojavi kršenja predpisov, ki urejajo pravilno finančno poslovanje podjetja, se dostikrat pojavlja tudi nepravilno in nepopolno formiranje amortizacijskih skladov z izogibanjem plačevanja v sklad in njegove namenske uporabe. Tu gre predvsem za izogibanje evidentiranja in za nepravočasno prijavljanje bankam posameznih osnovnih sredstev z namenom, da bi se izognili obračunu in plačilu amortizacije in obresti. Tako na primer elektrarna »Beograd« lani ni obračunala in vplačala na račun teh obveznosti 39 milijonov dinarjev za vrednost zgrajenih trafo postaj in drugih objektov. Samo zamudne obresti za nepravočasno plačilo amortizacije in obresti na osnovna sredstva znašajo nad en milijon dinarjev. Podobni pojavi so bili tudi pri tekstilni tovarni »Ljubiša Miodragović« v Prijepolju, v »Žitoprometu« v Nišu, v gradbenem podjetju »Ramiz Sadika« v Prištini itd.

Podjetja čestokrat prikazujejo vrednost osnovnih sredstev v manjših zneskih in na ta način plačajo manjšo amortizacijo. Ta razlika je pri rudarski delavnici »Arsenije Spasić« v Zaječaru znašala 307 milijonov dinarjev, v ladjedelnici »Tito« v Beogradu 13, v Trepči pa 205 milijonov dinarjev.

Po predpisih je treba znesek za prodana osnovna sredstva vplačati v amortizacijski sklad. Toda mnoga podjetja uporabljajo te zneske kot obratna sredstva. Podjetje »6. oktobara« v Pančevu je na ta način povečalo svoja obratna sredstva za 2 milijona dinarjev, gostinsko podjetje

»Ozren« v Niški banji pa za 3 milijone. — Ponekod prodajajo osnovna sredstva po zelo nizki ceni privatnikom, ki pa z njimi pozneje prav dobro zaslužijo. Tako je miško podjetje »Crvena zvezda« v Deljevcu prodalo nekemu privatniku pisalni stroj. Le-ta je stroj prodal Ljudskemu odboru okraja Leskovac za dvakratno ceno. Podjetje je s takim svojim nepravilnim postopkom omogočilo čisto špekulacijo.

Finančna inšpekcija Srbije je ugotovila neplačane obveznosti v amortizacijski sklad v višini nad 500 milijonov dinarjev. Če k temu dodamo tudi vsote neplačanih obresti na osnovna sredstva, kar je v glavnem pogojeno z istimi pojavi, tedaj je ta vsota še mnogo večja.

Nenamensko strošenje

Pri velikem številu ugotovljenih prekrškov gre za nenamenske uporabe amortizacijskih skladov. Ta nenamenska uporaba ima več oblik. Podjetje »Interkomers« iz Beograda je porabilo 14 milijonov dinarjev iz amortizacijskega sklada v čisto investicijske namene (zgradili so uslužne delavnice in pristopne poti v Bobanovcih). Trgovina barv »Duga« je potrošila 2 milijona dinarjev za gradnjo stanovanjskega poslopja. Tovarna vagonov »Dragoslav Djordjević-Goša« v Smederevski Palanki je odplačevala dolgoročne kredite s sredstvi iz amortizacijskega sklada. Državno kmetijsko posestvo »Labudnjača« v odžačkem okraju je trošilo amortizacijska sredstva kot obratna. Rudnik »Vrška čuka« je nabavil iz teh sredstev rentgenski aparat za 2 milijona dinarjev in ga podaril Domu ljudskega zdravja.

Poseben primer predstavlja uvedba fluorescentne razsvetljave v Zaječaru. Ljudski odbor občine je podjetjem sugeriral, naj bi s svojimi prispevki pripomogla k uvedbi razsvetljave. Ker niso imela sredstev za samostojno razpolaganje, so štiri proizvodna podjetja ta prispevek izplačala v breme amortizacijskega sklada.

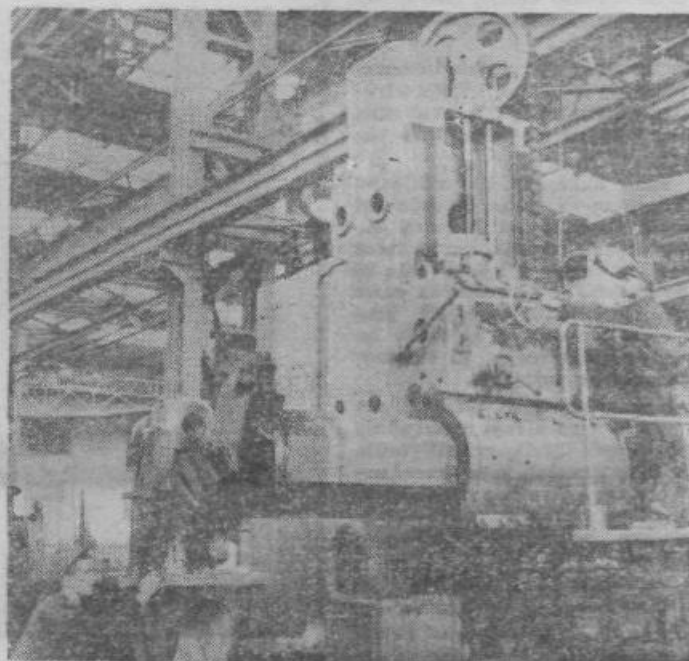
Kontrola in preganjanje se morata okrečiti

Če zberemo vse te pojave kršitve predpisov pri formiranju in izkoriščanju amortizacijskih skladov, moramo ugotoviti, da je potrebno, da kontrola zajame vse gospodarske organizacije in

da je treba učinkovito ukreniti vse potrebno za utrditev finančne discipline. V nekaterih ljudskih odborih je nezadostno organizirana in slabo utrjena finančna inšpekcija ter počasno reševanje predmetov na sodiščih še vedno resen problem.

Posebno pomembna je vloga, ki jo imajo organi upravljanja v gospodarskih organizacijah v tem, da že ob samem začetku onemogočijo take in podobne pojave. Če bi v kolektivnih zaostriili borbo za spoštovanje zakonitosti, tedaj ni dvoma, da bi bilo manj prekrškov pri formiranju in namenu amortizacijskih skladov.

Marko Djurabić



KAKO POROČATI DELAVSKEMU SVETU O USPEHII ALI NEUSPEHII PODJETJA

Kalkulacija in lastna cena

Kalkulirati v proizvodnji gospodarskih organizacij pomeni ugotoviti ceno neke surovine ali materiala, ki ga nabavljamo, ceno nekega proizvoda pri njegovi izdelavi (lastno ceno), ali prodajno ceno izgotovljenega proizvoda.

Če kalkulacijo nabave, proizvodnje ali prodaje sestavljamo vnaprej, tedaj jo imenujemo predhodna ali planska kalkulacija. Če pa jo sestavljamo potem, ko je nabava, proizvodnja, ali prodaja končana, potem je to naknadna ali obračunska kalkulacija.

V trgovini obstoji samo kalkulacija nabave in kalkulacija prodaje.

V sodobnem gospodarstvu sta predhodna in naknadna kalkulacija enako važni. Če namreč vzamemo samo kalkulacijo proizvodnje, o kateri bomo na tem mestu govorili, tedaj je zelo važno sestaviti predhodno kalkulacijo tako za lastno ceno kakor tudi za prodajno ceno. Nek predmet bomo začeli proizvajati samo tedaj, če bomo vnaprej vedeli, da bo njegova proizvodnja rentabilna, to se pravi, če bomo v predhodni kalkulaciji ugotovili, da je lastna cena nižja od prodajne cene. V naknadni kalkulaciji ugotavljamo, kolikšna je dejanska ali dosežena prodajna cena. Naknadno kalkulacijo primerjamo s predhodno in ugotav-

ljamo razliko, ki je nastala med njima.

Elementi kalkulacije

Kalkulacijo cene proizvoda sestavljamo po posameznih vrstah stroškov, ki so nujni za njegovo proizvodnjo. Kalkulacijo sestavljamo na ta način, da za vsako vrsto stroškov ugotovimo količino potrebnega materiala in delovne sile ter to izrazimo v denarju. V kalkulaciji moramo predvideti in obračunati vse stroške, ki so v zvezi s proizvodnjo določenega proizvoda.

Kalkulacijo za enoto proizvoda največkrat sestavljamo na naslednji način:

material za izdelavo, amortizacija, plače izdelave, splošni stroški izdelave, splošni stroški uprave in prodaje.

Če seštejemo vse izdatke vseh teh elementov, dobimo lastno ceno, v kateri še ni dobička. Prodajno ceno dobimo šele takrat, ko lastni cenam dodamo dobiček. Bolje rečeno, dobiček je razlika med prodajno in lastno ceno.

Predhodna, predračunska ali planska kalkulacija se sestavlja

na podlagi normativ materiala in delovne sile. Normativi so lahko tehnični ali izkušnjski.

Načela kalkulacije so:

da je čim točnejša in da obsega vse stroške, ki se nanašajo na proizvod, bodisi da take stroške obsegamo neposredno ali posredno,

da je prilagojena procesu proizvodnje, to pomeni, da bomo proizvodnjo ene tone rude drugače kalkulirali kakor pa proizvodnjo nekega pogonskega stroja,

Elementi	kalkulacija planska	kalkulacija dejanska
material za izdelavo	530	517
amortizacija	25	24
plače izdelave	160	162
splošni stroški izdelave	128	130
splošni stroški uprave in prodaje	87	76
Lastna cena dinarjev	930	909

Razume se, da smo do teh rezultatov prišli na podlagi količinske potrošnje, ki smo jo pokazali v dinarjih.

Analiza lastne cene — osnovno vprašanje

Iz tega primera vidimo, da je dejanska lastna cena za 21 dinarjev nižja od planske. Toda ne smemo se zadovoljiti samo z ugotovitvijo, da je dejanska lastna

vodnjo nekega pogonskega stroja,

da je primerjalna, kar pomeni, da moramo vse vrste stroškov, ki smo jih v predhodni kalkulaciji pokazali pod enim elementom, pokazati tudi v naknadni kalkulaciji pod istim elementom. To velja tudi za kalkulacijo v različnih časovnih obdobjih.

Ogledimo si primer kalkulacije proizvodnje nekega artikla.

Elementi	kalkulacija planska	kalkulacija dejanska
material za izdelavo	530	517
amortizacija	25	24
plače izdelave	160	162
splošni stroški izdelave	128	130
splošni stroški uprave in prodaje	87	76
Lastna cena dinarjev	930	909

cena nižja kakor predračunska, temveč moramo ugotoviti, pri katerih elementih je nastalo znižanje in zakaj.

V našem primeru je prišlo do znižanja v stroških materiala za izdelavo, nekaj na amortizaciji, pa tudi na splošnih stroških uprave in prodaje, medtem ko so istočasno narasli stroški za plače in splošni stroški izdelave. Vzroki za te pojave so lahko najrazličnejši. Znižanje lastne cene

samo, čeprav je doseženo formalno, je lahko rezultat zunanjih činiteljev (znižanje cene surovin in materiala na tržišču, preširoko odrejen normativ v planski kalkulaciji).

Amortizacija in splošni stroški so objektivno odvisni od stopnje zaposlenosti podjetja in jih moramo zato gledati v zvezi z izkoriščanjem zmogljivosti. Toda te stroške lahko v precejšnji meri zmanjšamo, če jih bolj upoštevamo zlasti v naših pogojih.

Primerjanje kalkulacij in lastne cene ne vršimo samo med planskimi in dejanskimi kalkulacijami in lastnimi cenami. Prav tako je nenavadno važno, da primerjamo dejanske kalkulacije predhodnega obdobja z dejanskimi kalkulacijami tekočega obdobja.

Analiza lastne cene in kalkulacije so glavna vprašanja v industrijskih podjetjih. O tem bi morali razpravljati na sejah delavskih svetov ob analiziranju periodičnih in zaključnih obračunov, ker se ravno tu lahko skrivajo največje rezerve, v katerih breme lahko povečamo dobiček. Da bi vprašanje lažje razumeli, je potrebno seznaniti se z vplivom posameznih vrst stroškov na lastno ceno, o čemer bomo govorili v prihodnji številki.

Božidar Race